

Etikten Mesleki Etięe

Doęru ile yanlışın, iyi ile kötünün ayırt edilmesi olarak tanımlayabileceğimiz **etik** kavramı, iş hayatı içerisindeki davranışlarımızın yönlendirilmesinde ve bu davranışları mantık sınırları içerisinde alarak aynı meslek grubundaki kişilerce belli kurallara uymamızı sağlamasıyla **mesleki etik** kavramını oluşturmuştur.

Öğretmenlik Meslek Etiği

Tüm meslekler olduğu gibi eğitimcilerin de hizmet öncesinde iyi bir etik eğitimi almalarını gerekmektedir. Aday öğretmenlerin aldıkları kararlar ve yaptıkları eylemlerin temelinde yer alan etik ilkeler çerçevesinde; öğrencilere ve diğer bireylere karşı nasıl davranmaları gerektiğinin yanında karşısına çıkması muhtemel etik ikilemlerin çözülmesi konusunda da gerek kuramsal bir altyapı gerekse bir farkındalık geliştirebilir olmaları gereklidir.

Tüm alanlardaki etik çalışmalarda, yükümlülük-sorumluluk ve hak kavramlarının birbirinden bağımsız olmayan, ayrılamaz bir özelliğe sahip olduğunu görürüz. Öğretmenlikte de öğretmenin etik yükümlülüklerinin, öğrencinin haklarını oluşturduğunu söylemek yanlış olmaz. Örneğin “öğrenciler arasında ayrımcılık yapılmaması” öğretmenlik mesleğinin temel etik ilkelerindedir, bunun yanında bu yükümlülük öğrencilerin “okul ortamında eşit davranılması” hakkının da korunduğunun, garanti edildiğinin göstergesidir.

Dünyanın her yerinde öğretmenlerin etik ilkelere bağlı yetiştirilmesi sürecinin, hizmet öncesi eğitimden başladığı görülür. Öğretmen adaylarına bu yükümlülüklerinin benimsetilmesi ve sürekli hatırlatılması amacıyla da “öğretmen andları” hazırlanmıştır. Öğretmen antları ile daha mesleğe girmeden üstlenilecek görevin, yüklenilen etik sorumlulukların ve uyulması beklenen etik ilkelerin hatırlatılması amaçlanmıştır. Aşağıda örnek bir öğretmen andı bulunmaktadır(International Teacher Cercification):

Öğretmen Andı

1. Hiçbir öğrencime zarar vermeyeceğim.
2. İnsanlığın ve insanın yücelmesi için eğitim-öğretim yapacağım.
3. Benim gözetimime bırakılmış olan öğrencilerimi koruyacağım.
4. Eğitim-öğretim yaparken öğrencilerimin ihtiyaçlarına öncelik vereceğim.
5. Öğrencilerin iyi eğitilmesi için gereken yatırımın azaltılması çabalarına direneceğim.
6. Öğrencilerimin eğitimi sürecinde mümkün olan en iyi öğrenme kaynaklarından yararlanmalarını sağlamaya çalışacağım.
7. Öğrencilerimin tümünün güvenli ve sağlıklı bir çevrede bulunması için elimden geleni yapacağım.
8. Bütün öğrencilerime saygılı biçimde, nazik ve içimden gelen bir coşku ile öğretim yapacağım.
9. Bütün öğrencilerimin gereksinmelerinin karşılanması için elimden geleni yapacağım.
10. Çevremdeki iyi insanları öğretmen olmaya teşvik edeceğim.
11. Eğer öğretme aşkımı kaybedersen meslekten ayrılacağım.

Mesleki etik ilkelerinin evrensel değerler üzerine kurulu olmasından dolayı hangi branşta ve hangi düzeyde öğretim etkinliği veriyor olursa olsun, bir öğretmenin bazı etik ilkeler çerçevesinde davranmasını beklemek yanlış bir davranış değildir. Yalnızca bazı bilgilerin aktarılmasından ibaret olmayan öğretmenlik mesleği, genç bireylere değerler kazandırılmasını hedefleyen bir meslektir. Elbette bunu yaparken kendisinin değer sistemlerinin nasıl şekillenmiş olduğu da önemlidir. Bu yüzden eğitim gibi önemli bir süreçte kazandırılması hedeflenen değerlerin yönlendirilmesinde kullanılacak temel kılavuzun da meslek etiği ilkeleri olması gereklidir.

Öğretmenlik Meslek Etiği İlkeleri

1. Profesyonellik: Öğretmenlik meslek etiğinden bahsedilebilmesi için öncelikle öğretmenin yaptığı işte profesyonel olması gerekir. Öğretmenliğin gerektirdiği standart görevleri yapacak yeterliliğe sahip olmayan bir öğretmen için mesleki etik ilkelerden bahsetmek mümkün değildir. Profesyonellik kavramı “meslek” anlamı yanında “kişinin işini gerekli şekliyle ve yapılabilecek en üst nitelikte yapması” anlamına gelmektedir.

Öğretmenin profesyonel davranışlarına verilebilecek bazı örnekler:

1. Göreviyle ilgili bilgi, beceri ve tutumları eksiksiz kazanmış olma
2. Hizmeti zamanında ve kusursuz bir şekilde sunma
3. Mesleğini daha iyi yapabilmek için sürekli özeleştiri ve değerlendirme yapma
4. Verdiği hizmette kaliteyi sağlama
5. Görevini yerine getirirken kişisel yeteneklerini sonuna kadar kullanma
6. Görevi ile ilgili takdir yetkisini makul ölçüler içinde kullanabilme
7. Mesleğinin yöntem ve tekniklerini sürekli olarak geliştirme
8. Öğrencilere, fiziksel ve psikolojik anlamda öğrenebilecekleri bir sınıf ortamını sağlama

2. Hizmette sorumluluk: Öğretmenin bir kamu hizmeti olarak eğitimde kendi üzerine düşen sorumluluğun bilince olması ve kendisinden istenen bu büyük görevi istenilen nitelikte ve nicelikte yerine getirmesidir. Bir öğretmenin, standart ders programı içerisinde gerçekleştirmiş olduğu etkinlikler “sorumlu olma” kapsamında yer almaktadır. Öğretmen bunları yapmadığı takdirde, hesap vermek durumundadır ve bunun bilince olmalıdır.

3. Adalet: Öğretmen, bulunduğu her türlü eylemde adil olmak ve öğrencileri arasındaki ilişkilerde de adaleti sağlamak noktasında bir sorumluluğa sahiptir. Öğrencilere verilen söz hakkının adil paylaşılmasından tutun, sınıf içi ve sınıf dışı etkinlik katılımına kadar her türlü etkinlik içerisinde adaletin sağlanması oldukça önemlidir.

Adalet kavramının günlük yaşama geçirilmesinde altı belirleyici vardır. Buna göre adalet;

1. Eşit paylaşım,
2. Bireyin gereksinimlerine,
3. Bireylerin çabalarına,
4. Bireylerin katılımlarına,
5. Bireylerin hak ettiklerine,
6. Bireysel koşulların serbest rekabet koşulları ile olan ilişkisine göre paylaşılması gereken bir kavram olarak ele alınabilir (Aydın, 2001,69).

Öğretmenin adaletli davranışından bahsettiğimizde, hakların ve ödevlerin öğrenciler arasında eşit paylaşılması, öğrencilerin çabalarına orantılı paylaşımı, öğrencilerin katılımlarına göre orantılı paylaşım yapılması, öğrencilerin hak etme düzeylerine göre paylaşım yapılması ve öğrencilerin bireysel koşullarını da dikkate alarak bir paylaşımına gitmesi önemlidir. Diğer yandan

öğretmenin, adaletin işlemesi için öğrencileri bu konularda teşvik edici bir rol üstlenebilir olduğu da unutulmamalıdır.

4. Eşitlik: Eşitlik, yararların, sıkıntıların, hizmetlerin dağıtılmasında uygulanacak sınırların belirlenmesini içerir. Eşitlik kavramı temel bireysel eşitlik, kısmi eşitlik ve blokların eşitliği açısından ele alınabilir (**Frederickson, 1994,460**).

a) Temel bireysel eşitlik: Bir okulda eğitim gören bütün öğrenciler eşittir. Buradaki eşitliğin belirleyicisi ise sadece öğrenci olmaktır ve öğretmen sınıftaki bütün öğrencilerine eşit davranmak durumundadır.

b) Kısmi eşitlik: Farklı gruplara eşitlik sağlanması için farklı davranılması anlamına gelir. Buna göre bir sınıftaki bütün öğrenciler eşittir fakat sınıfta engelli bir öğrenci varsa o öğrenciye farklı davranılarak onu diğer öğrencilerle eşit hale getirilebilir. Örneğin işitme engelli bir öğrencinin sınıfta ön sıralara oturtulması, görme engelli bir öğrenciye ayrı sınav yapılması gibi uygulamalar kısmi eşitliğe örnek olarak verilebilir. Bu tür eşitlik yaklaşımına “sistemik eşitsizlik” de denmektedir.

c) Blokların Eşitliği: Toplumda doğal olarak oluşmuş bazı bloklar bulunmaktadır. Örneğin; kadın-erkek, yaşlı-genç vb. Bloklar arası eşitlik sağlanabilmesi amacıyla dezavantajlı blok için diğerinden eşitlik istenir. Kız ve erkek öğrenciler arasındaki eşitliği sağlamak amacıyla yapılacak düzenlemeler buna örnek teşkil etmektedir.

Günlük uygulamalara baktığımızda öğrencilerin pek çok eşitsizliğe maruz kaldığını görmekteyiz. Örneğin bazı öğretmenlerin, başarılı olan öğrencilere daha fazla ilgi göstermesi ve onlara daha çok zaman ayırmaları... Böyle durumlarda başarısı düşük olan öğrencilerin daha başarısız oldukları yadsınamaz bir gerçek olarak karşımıza çıkmaktadır.

5. Sağlıklı ve güvenli bir ortamın sağlanması: Bir öğrencinin sahip olduğu en temel haklardan biri de sağlıklı bir okul/sınıf ortamında eğitimini almasıdır. Bu sebeple öğretmenlerin de en temel etik sorumluluklarından birisi, eğitim verdiği sınıf ortamındaki düzeni ve disiplini sağlayıp öğrencilerinin sağlığı ve güvenliğine karşı tehdit durumunda olan her şeyi ortadan kaldırılmasını sağlamak olacaktır.

Öğrencilerin sağlığı ve güvenliğinin sağlanması üç temel açıdan oldukça önemlidir:

1. Yaşam, her insanın en doğal hakkıdır. Öğrencilerin yaralanması veya hastalanması, öğrencinin kendisini ve ona bakmakla yükümlü olan aile fertlerinin de yaşamını olumsuz etkileyecektir.
2. Kazalar ya da hastalıklar sebebiyle öğrencinin eğitimi kesintiye uğrayabilir, öğrenci sene kaybedebilir ve bu sebeplere bağlı olarak ekonomik kayıplara da uğrayabilir.
3. Okul ortamında meydana gelebilecek kaza ve hastalıklarla alakalı önlemleri almayan kişiler, yasalar önünde suçlu duruma düşeceklerdir.

6. Yolsuzluk yapmamak: Kamu yetkililerinin yasa dışı olarak yetki kullanmasıdır. Bazen maddi olabilen, bunun yanında özel amaçlara yönelik de olabilen bir kazanç sağlamaktır.

7. Dürüstlük-doğruluk ve güven: Dürüstlüğü sahip olmayan öğretmenler, ilişkilerinde kendilerine zarar verir ve ilişkilerin temel unsuru olan güven ortamının yok olmasına sebebiyet verirler.

Dürüstlük, doğruluğu içerir, ama ondan farklı bir kavramdır. Doğruluk gerçeği söylemek, yani sözlerimizi gerçeğe uydurmaktır. Dürüstlük ise, gerçeği sözlerimize uydurmak, yani sözümüze

bağlı kalmak ve beklentileri gerçekleştirmektir. Dürüstlüğü kanıtlamanın en iyi yollarından biri, o sırada yanımızda olmayan kişilere sadakat göstermektir (Covey, 1996, s.205).

8. Tarafsızlık: Nesnel davranabilmedir. Nesnellik, birey veya nesnenin olduğu gibi görünmesi ve bu görüntüyü kişinin kendi istek ve korkularından bağımsız olarak kavrayabilmesidir.

9. Mesleki bağlılık ve sürekli gelişme: Örgütsel bağlılık, işgörenlerin örgüt üyeliklerini sürdürmeleri ve örgütte kalmak istemeleri olarak tanımlanabilir. Örgüte bağlı işgörenler, örgütten etkilenirler ve kendileri de ortak amaçların gerçekleştirilmesi için ortaklaşa bir çaba gösterirler (Aydın, 1993).

Öğretmenler, bir lider olarak hem kendi mesleki bağlılık ve gelişmesini hem de öğrencilerin mesleki bağlılık ve gelişmesini sağlamaya çalışmalıdır. Mesleğe bağlılık, meslekte gelişme ve ilerlemeye istekli olmayı, bu amaçla alana ilişkin yayınları izlemeyi ve eğitim programlarına katılmayı gerektirir. Ayrıca örgüt olanaklarının çevre yararına kullanılmasını sağlamak ve eğitim sorunlarına gönüllü olarak yeterli zaman ayırmak da bağlılığın gerekleri arasında sayılabilir (Kaya, 1993, s. 153).

Liderlik koltuğunda bulunan öğretmenin, kendisinin yanında öğrencisinin de mesleki bağlılık ve gelişmesini sağlaması gereklidir.

10. Saygı: İnsanın özünde insan olduğu için saygıya değer bir varlık olduğu bilinmelidir. Bu sebeple öğretmenin de öğrencinin varlığına ve bütünlüğüne karşı saygı göstermesi gereklidir. Öğrencinin öğretmenleri tarafından şiddet, hakaret, lakap takma ve bazı özelliklerinden dolayı aşağılanma gibi davranışlara maruz kalması etik anlamda oldukça yanlıştır.

11. Kaynakların etkili kullanımı: Öğretmenlerden beklenen etik davranışlardan biri de kurumsal ve kamusal kaynakların etkili kullanımudur. En kıt ve değerli kaynağın zaman olmasından dolayı öğretim zamanının etkili kullanılması gerekmektedir. Böylelikle öğrencini faydalanması maksimum seviyeye çıkacaktır. Derse geç girmek, dersten erken ayrılmak, ders süresini verimli kullanmamak gibi davranışlar öğretim zamanının etkili bir şekilde kullanılmadığını göstermektedir.

Öğretmenlik Mesleki Etik Kodları

Amerika Birleşik Devletleri'nde bulunan çeşitli öğretmen dernekleri, sendikalar ve eyalet eğitim bölümleri tarafından ele alınıp yazılı olarak belirlenmiştir ve özünde her birinin aynı temel etik değerlere dayandığı görülmektedir. Minnesota Öğretmen Hakları Konseyi tarafından 1996 yılında oluşturulup 1997 yılında Micheal D. Huberty tarafından tekrar gözden geçirilen "Minnesota Öğretmenlik Mesleki Etik Kodları" şu şekildedir:

1. Öğretmen, profesyonel eğitim hizmetlerini öğrenciler arasında ayırım yapmaksızın yerine getirecektir.
2. Öğretmen, bütün öğrencilerini sağlık ve güvenliklerine gelebilecek zararlardan korumak için gereken çabayı gösterecektir.
3. Federal ve eyalet yasalarına göre öğretmen, mesleki açıdan ya da yasalarca gerekmedikçe başkalarına ait gizli bilgileri açıklayamaz.
4. Öğretmen, öğrenmeyi gerçekleştirecek bir atmosferin sağlanması için gerekli olan makul bir otorite kullanarak disiplini sağlayacaktır.
5. Öğretmen, öğrenciler, aileler ve meslektaşları ile olan mesleki ilişkilerini kullanarak özel çıkarlar sağlayamaz.
6. Öğretmen kasıtlı olarak çeşitli konuları çarpıtmayacak ve baskı altına almaya çalışmayacaktır.

7. Öğretmen, kendisinin ya da başka öğretmenlerin nitelikleri ile ilgili gerçekleri ya da kayıtları bilerek tahrir edemez ve yanlış yorumlanmasına neden olacak eylemlerde bulunamaz.
8. Öğretmen, öğrencileri ya da iş arkadaşları hakkında kasıtlı olarak yanlış ve kötü niyetli açıklamalarda bulunamaz.
9. Öğretmen, yalnızca gerekli koşulları taşıdığı ve onaylanmış lisanslarına sahip olduğu iş pozisyonlarına başvuruda bulunacaktır.

Texas Eğitim Bölümü tarafından da öğretmenlerin etik ilkeleri ayrıntılı olarak aşağıdaki şekilde belirlenmiştir:

A. Profesyonel Sorumluluk: Eğitimciler, her öğrencinin potansiyelinin geliştirmesini sağlayacak bir atmosferin yaratılması için çaba gösterecektirler. Eğitimciler, öğrencilerine, meslektaşlarına, ailelere ve topluma karşı davranışlarında çalışma standartlarına ve etik ilkelere uygun davranacaklardır. Mesleki ilkeler, mesleğin eksiksiz yerine getirilmesini sağlamayı amaçlamakta ve ilkelere ilişkin yorumlar "Mesleki Uygulama Komisyonu" tarafından yapılmaktadır.

Eğitimciler, ilişkilerinde ve davranışlarında mesleki bağlılık ve standartların korunmasında dikkatli davranacaklardır.

B. Mesleki Etik Davranışlar: Eğitimciler, dürüstlük konusunda örnek olarak, kişisel niteliklerini sergileyerek, yasalara uyararak ve saygı göstererek mesleğin saygınlığını korumaya gayret göstereceklerdir.

1. Eğitimciler okul bölgesinin veya eğitim kurumlarının resmi politikalarını kasıtlı olarak yanlış yorumlayamazlar ve bu politikalara kişisel tutum ve kanılarını karıştıramazlar.
2. Eğitimciler, bütün mali kaynakları dürüstlikle kullanacaklar ve finansman işlerinde doğruluk içinde davranacaklardır.
3. Eğitimciler, kurumsal ve mesleki imtiyazlarını kişisel ve partizan amaçlarla çıkar sağlamak amacı ile kullanamazlar.
4. Eğitimciler, mesleki kararlarını bozacak ya da etkileyecek bahşiş, hediye veya ayrıcalıkları kabul edemezler.
5. Eğitimciler, hiç kimseye kendilerine bir avantaj sağlayacak herhangi bir hizmet ya da ayrıcalık sunamazlar.
6. Eğitimciler kayıtlar üzerinde değişiklik yapamazlar ya da başkalarını bu tür davranışlara yönlentemezler.
7. Mesleki uygulama ve performans: Eğitimciler, yasa veya düzenlemelere göre mesleki anlamda yeterli bulduktan sonra, öğretmenlik mesleğinin uygulamalarını ve mesleki performanslarını yerine getirme sorumluluğunu da üstlenerek, yeterliklerini sürekli geliştirmeye çaba göstereceklerdir.
8. Eğitimciler bir görev ya da pozisyona mesleki profesyonellik temeline göre başvuracaklar, kabul edilecekler ve atanacaklar ayrıca yasal sözleşmeleri ya da atamalarındaki maddelere bağlı kalacaklardır.
9. Eğitimciler, atandıkları görevi yerine getirecek toplumsal sağduyu, bedensel dayanıklılık ve zihinsel sağlığa sahip olmalıdırlar.
10. Eğitimciler, öğrenme ile ilgili amaçları gerçekleştirebilmek için öğretim yapacaklardır.
11. Eğitimciler mesleki açıdan sürekli kendilerini geliştireceklerdir.
12. Eğitimciler yürürlükte olan federal ve eyalet yasalarına, Texas Eğitim Bölümü düzenlemelerine, yerel okul bölgelerinin yazılı politikalarına uygun davranacaklardır.
13. Meslektaşlara karşı etik davranışlar: Eğitimciler, meslektaşları ile olan ilişkilerinde etik açıdan örnek olacaklar, bütün meslek üyelerine eşit ve adil davranacaklardır.
14. Eğitimciler, meslektaşları ile ilgili gizli bilgileri yasal olarak ya da mesleki amaçlarla gerekli olmadıkça açıklayamazlar.

15. Eğitimciler, iş arkadaşları ve okul sistemi hakkında kasıtlı olarak çarpıtılmış açıklamalar yapamazlar.
16. Eğitimciler, yerel okul kurullarının politika ve yasal statülerine uygun olarak gerçekleşen işten çıkarma, değerlendirme ve işe alma süreçlerini yerine getirmek zorundadırlar.
17. Eğitimciler, iş arkadaşlarının politik ve yurttaşlık hakları ile ilgili uygulamalara ve sorumluluklarına karışamazlar.
18. Eğitimciler iş arkadaşları arasında ırk, renk, ulusal ve etnik köken, yaş, cinsiyet, engellilik durumu ya da medeni durumuna göre ayrımcılık, taciz ve baskı yapamazlar.
19. Eğitimciler, kasıtlı olarak meslektaşlarının mesleki hak ve ayrıcalıklarını kullanmalarını engelleyemez ya da reddedemez.
20. Eğitimciler, meslektaşlarının mesleki kararlarını etkilemek için özel davranışlarda bulunamazlar ve zorlayıcı araçlar kullanamazlar.
21. Eğitimciler mesleki bir hak olarak öğretimde akademik özgürlüğe sahiptirler ve hiçbir eğitimci federal veya eyalet yasalarının dışında bu hakkın kullanımına müdahale edemez.
22. Öğrencilere karşı etik davranışlar: Toplumun gözünde güven duyulanlar olarak eğitimciler, her öğrencinin etkili bir yurttaş olma potansiyelini gerçekleştirmeleri sürecini ölçebilmelidirler.
23. Eğitimciler her öğrenci ile saygılı, düşünceli ve adil bir yaklaşım içinde ilgilenecekler ve disiplin sorunlarına okul kurulu politikaları ve yasalara uygun çözümler arayacaklardır.
24. Eğitimciler kasıtlı olarak öğrencilerin aleyhine davranışlarda bulunamazlar.
25. Yasal ve mesleki gereklilikler nedeniyle açıklama zorunluluğu olmadıkça eğitimciler, öğrencilere ilişkin gizli bilgileri açıklayamazlar.
26. Eğitimciler, öğrencileri bedensel ve zihinsel sağlığına ya da güvenliğine zarar veren öğrenme koşullarından korunmasına gerekli çabayı göstereceklerdir.
27. Eğitimciler gerçekleri çarpıtmadan sunmaya çaba göstereceklerdir.
28. Eğitimciler öğrencilerin bir programa katılmasını adaletsiz bir biçimde engelleyemezler, öğrencinin bazı burs ve diğer kaynaklardan ya da avantajlardan yararlanmalarını ırk, renk, cinsiyet, engellilik, ulusal köken ya da medeni durumu yüzünden engelleyemezler.
29. Eğitimciler makul bir neden olmadıkça, öğretim sürecinde öğrencinin bağımsız eylemlerini kısıtlayamaz ve öğrencilerin farklı bakış açılarını reddedemezler.
30. Aile ve topluma karşı etik davranışlar: Eğitimciler, toplumdaki yurttaşlık görevlerini yerine getirirken, aileler ve toplumun okullarını geliştirmeye katkıda bulunan diğer kişilerle işbirliği yaparlar.
31. Eğitimciler, öğrencinin yararına olacak konularda ailelerle işbirliği yapmak ve bilgi almak için gerekli çabayı gösterirler.
32. Eğitimciler, toplum kültürünü ve okuldaki öğrencilerin ev ortamını tanımak ve anlamak için çaba gösterirler.
33. Eğitimcilerin, okul-halk ilişkilerinde olumlu bir rol oynayacakları açıktır.